

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Simona Smejkalová
Tři daňové reformy v historii českého státu
se zaměřením na daň z příjmů

Bakalářská práce

Olomouc 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Tři daňové reformy v historii českého státu se zaměřením na daň z příjmů“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 31. března 2017

.....

Simona Smejkalová

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Zdence Papouškové, Ph.D., vedoucí mé bakalářské práce, za cenné rady a odborné vedení této práce.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 PRVNÍ DAŇOVÁ REFORMA	8
1.1 Historický exkurz.....	8
1.2 Daňová soustava za Rakousko-Uherska na území dnešního Česka	9
1.2.1 Daně reální.....	10
1.2.2 Daně osobní	11
1.2.3 Daně nepřímé.....	12
1.3 Englišova daňová reforma v roce 1927	13
1.3.1 Vznik Československé republiky a potřeba daňové reformy	13
1.3.2 Cíle daňové reformy	14
1.3.3 Soustava daní po reformě	14
1.3.4 Přímé a nepřímé daně zavedené první daňovou reformou	15
1.3.5 Shrnutí první daňové reformy.....	16
2 DRUHÁ DAŇOVÁ REFORMA	18
2.1 Daňová soustava v průběhu druhé světové války (1939 – 1945)	18
2.2 Daňová soustava po skončení druhé světové války (1945 – 1948)	19
2.2.1 Státní finanční monopoly	19
2.2.2 Daňová soustava po roce 1946	19
2.3 Daňová soustava v letech 1949 – 1952.....	21
2.3.1 Přímé daně	21
2.3.2 Nepřímé daně.....	22
2.4 Daňová reforma z roku 1953	22
2.4.1 Daně placené organizacemi	23
2.4.2 Daně placené obyvatelstvem	25
2.5 Vývoj daní po druhé reformě - od roku 1970 do konce 80 let.....	27
2.5.1 Daně placené organizacemi	27
2.5.2 Daně placené obyvatelstvem	28
3 TŘETÍ DAŇOVÁ REFORMA A SOUČASNOST	29
3.1 Historické události před třetí daňovou reformou	29
3.2 Třetí daňová reforma v roce 1993.....	29
3.2.1 Cíle daňové reformy:	30
3.2.2 Daňová soustava po roce 1993	30
3.3 Daně zavedené třetí daňovou reformou	32

3.3.1	Přímé daně	32
3.3.2	Nepřímé daně.....	36
3.4	Další vývoj daňové soustavy až do současnosti	38
3.5	Současná podoba daňové soustavy	40
ZÁVĚR.....		41
Seznam použité literatury		43
Abstrakt		
Klíčová slova		
Seznam tabulek		

ÚVOD

Daně a daňová soustava jsou důležitým ukazatelem každé země. Výnosy z některých daní plynou do státního rozpočtu, a tím jsou ovlivňovány státní příjmy. Daně se dotýkají každého z nás (doslova od narození – můžeme to uvést na příkladu daně z příjmů, kdy je možné uplatnit slevu na dítě v daňovém priznání, a to už od měsíce, ve kterém se dítě narodilo). V této bakalářské práci na téma – Tři daňové reformy v historii českého státu se zaměřením na daň z příjmů, se pokusím přiblížit, jakými změnami procházela daňová soustava českých zemí. Klíčové budou roky 1927, 1953 a 1993, kdy byly postupně uskutečňovány jednotlivé reformy, kterými se budu zabývat. Do této práce jsem nezahrnula vysvětlení všech jednotlivých daňových pojmů, protože si myslím, že na toto téma je dostupná celá škála publikací, a proto jsem se rozhodla zaměřit jen na reformy a události, které je doprovázely. Zmíním, jen pro mou práci, tři nejdůležitější pojmy, a to daňová reforma, daňová soustava a daňový systém.

Bakalářská práce bude rozdělena do 3 kapitol. První kapitola se zaměří na první daňovou reformu, která proběhla v roce 1927, a je známá jako Englišova daňová reforma. Pro srovnání zde bude uvedena i daňová soustava, která byla platná za Rakousko – Uherska v době, kdy byly české země jeho součástí. Druhá část bude věnována druhé daňové reformě, uskutečněné v roce 1953. Dále se ve druhé části čtenář dozví, jakou podobu měla daňová soustava před touto reformou, tedy v letech po skončení druhé světové války až do konce roku 1952 a o historických událostech, které vedly k nutnosti provedení této daňové změny. Třetí část bude pojednávat o poslední daňové reformě, která je spojena se vznikem samostatné České republiky (v roce 1993), událostech doprovázejících její vznik a podrobnější analýze daní, které byly touto reformou zavedeny. V této kapitole také vymezím některé významné změny, které se dotkly daňové soustavy v letech následujících po třetí daňové reformě až do současnosti, a také zde uvedu aktuální podobu daňové soustavy, tak jak ji známe dnes.

Jak už jsem předestřela, tak na úvod bych se ráda ještě zmínila o významu termínu daňová reforma, jelikož je tento pojem hlavním tématem mé bakalářské práce. Za daňovou reformu lze považovat zásadní změnu zákonů, které upravují daně za účelem pozitivního ovlivnění ekonomického růstu a zajištění, že daňovou reformou se celý systém stane spravedlivější a „lepší“.

Jako další zde vymezím pojmy daňový systém x daňová soustava. Daňový systém je souhrn všech daní, které se na daném území vybírají.¹ Daňová soustava je soustava daní, jež je upravena platnými právními předpisy v konkrétním čase a v rámci určitého území. V této práci budu používat termín daňová soustava, protože se zaměřuje na analýzu jednotlivých daní, a ne jenom na daňový systém jako celek.

Doufám, že tato bakalářská práce bude alespoň drobným přínosem k dané tématice a pomůže čtenáři se lépe zorientovat ve vývojových fázích, jimiž prošla naše daňová soustava, než dospěla do podoby, jakou ji známe dnes. K výběru tohoto tématu mě přivedl fakt, že v dnešní době jsou daňové zákony neustále měněny, jsou velmi obsáhlé a někdy až moc složité pro pochopení. Pro mnohé je vyplnění daňového přiznání „noční můrou“. Proto jsem se chtěla dozvědět, co této daňové soustavě předcházelo, a jestli byla i v minulosti daňová soustava také tak obsáhlá a složitá.

Při této bakalářské práci použiji metodu analýzy, deskripce a dedukce.

---

¹ KUBÁTOVÁ, K. a kol. *Moderní průvodce daňovým systémem*. Praha: Grada, 1994, s. 34

1 PRVNÍ DAŇOVÁ REFORMA

1.1 Historický exkurz

Před bližším analyzováním jednotlivých daňových reforem, bych zde ráda zmínila krátký vhled do historie daní. Propracované daňové systémy fungovaly už ve středověku. V této době se jednalo o platby nedobrovolné a nepravdělné.²

Už v 10. století nechávala Česká knížata razit mince. V této době byl jako nejmočnější slovanský panovník uváděn kníže Boleslav I.³ Ten u nás zavedl daň míru, která je považovaná za nejstarší daň přímou. Akcízy, které byly zase nejstarší nepřímou daní, (dnes bychom použili termíny jako cla a poplatky) se vybíraly například při průjezdech územím. Tyto akcízy platili kupci, a to buď penězi, nebo ve formě naturálních, tedy ve zboží.

Počátek liberalismu znamená i začátek nového vnímání daní. V této době se začíná prosazovat zásada všeobecnosti a jsou zaváděny nové typy daní. Ve výši daní se odráží skutečné příjmy toho, kdo je povinen je zaplatit. Daně se stávají pravidelnými.

České země byly v 90. letech 19. století součástí Rakousko-Uherska.⁴ V roce 1896 se uskutečnila daňová reforma podle E. Böhm-Bawerka, jež byl rakouským ministrem financí a důležitým protagonistou rakouské ekonomické školy. Tento daňový systém se stal v průběhu první světové války nedostatečným a nepřehledným.

Jako poslední věc, kterou bych v této podkapitole chtěla zmínit je to, že i způsob uplatňování a rozumění chodu systému daní, před vznikem první československé republiky, byl jiný. Dnes v souvislosti s daňovým systémem uplatňujeme dva základní principy, a to princip spravedlnosti (jinak řečeno – princip platební schopnosti) a princip efektivnosti. Před vznikem československé republiky bylo nejdůležitější dosáhnout rozpočtového cíle. Také bylo v této době složité zjistit platební schopnost poplatníků, jelikož fungování a rozsah účetnictví nebyl dostatečný, a také vybírání daní daňovou správou nebylo tak účinné. Tohle všechno vedlo

---

² STIBŮRKOVÁ, Jana. *Daňová soustava*. 1. vydání. Kunovice: Evropský polytechnický institut, s.r.o., 2010, s. 11

³ MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 30.

⁴ STIBŮRKOVÁ, Jana. *Daňová soustava*. 1. vydání. Kunovice: Evropský polytechnický institut, s.r.o., 2010, s. 12

k odlišným konstrukcím daňových základů a celkově jiné soustavě daní, než jak ji chápeme dnes.⁵

Tabulka č. 1 – Základní historické vývojové trendy daní ⁶

Výchozí stav daní	Konečný stav daní
Dobrovolné	Povinné, mimoekonomicky vynutitelné
Naturální	Peněžní
Nepravidelný výběr	Pravidelný příjem
Podpůrný zdroj veřejného rozpočtu	Rozhodující zdroj veřejného rozpočtu
Zdroje na úhradu potřeb panovníka	Zdroj úhrady veřejných potřeb
Účelové určení	Univerzální zdroj
Přímé daně: - Od majetkových daní a daně z hlavy	- K osobní důchodové dani
Nepřímé daně: - Od akcízů a obrátových daní jednorázového nebo kaskádovitého typu	- K dani z přidané hodnoty

V tabulce č. 1 lze porovnat vývoj základních daňových trendů, na území dnešní České republiky. Výchozí stav daní popisuje daně do 2. světové války. Konečný stav daní poté zaznamenává jejich posun po 2. světové válce.⁷

1.2 Daňová soustava za Rakousko-Uherska na území dnešního Česka

V této části se pokusím charakterizovat daňovou soustavu za Rakousko-Uherska. Tato charakteristika nám později pomůže při porovnání pozdějších daňových soustav.

⁵ VÍTEK, Leoš. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 6.

⁶ SVÁTKOVÁ, Slavomíra. *Bakalářské minimum z daní*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1994, s. 51

⁷ VÍTEK, Leoš. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 6.

Tabulka č. 2 – podoba Rakousko – Uherské daňové soustavy: ⁸

Daňová soustava Rakousko – Uherska PŘED PRVNÍ SVĚTOVOU VÁLKO		
Daně reální	Daně osobní	Daně nepřímé
Daň pozemková	Daň výdělková všeobecná	Zvláštní dávky z výčepu a prodeje pálených lihovin a obchodu s nimi
Daň domovní Daň činžovní Daň třídní	Daň živností kočovných	Clo
	Daň výdělkových podniků veřejně účtujících	Daň potravní na čáře
	Daň rentová	Daň cukerní
	Daň z vyššího služného	Daň lihová
	Daň důchodová (daň z příjmu)	Daň z piva
		Daň petrolejová
		Daň z masa
		Daň z vína
	Poplatky	

1.2.1 Daně reální

Daň pozemková – touto daní byly zdaněny všechny plochy půdy, které se využívaly v hospodářství – zemědělské plochy a také lesy. Tato daň vymezovala i pozemky, které od ní byly trvale osvobozeny (například se jednalo o nevyužívané plochy, náměstí, hřbitovy, veřejné cesty, bažiny, rybníky, jezera a pozemky, kterých se týkala daň domovní – tedy ty, které byly určeny jako stavební). U některých se jednalo pouze o dočasné osvobození (například pozemky, které byly poškozeny živelnou pohromou nebo vinice postižené révokazem). Sazba pozemkové daně byla 22,7 %.⁹ Povinnost zaplatit tuto daň měl ten, kdo půdu skutečně využíval a měl z ní užitek. Pozemková daň byla pevně stanovena na 70 mil. korun ročně, a tato suma se rozdělovala podle tzv. katastrálního výnosu pozemků.¹⁰

Daň domovní – touto daní byly zdaněny budovy, které sloužily k bydlení. Nejednalo se však o ty, které vlastník využíval k výkonu své živnosti. Tato daň se skládala ze dvou dílčích daní, a to daně činžovní a daně třídní.

⁸ VÍTEK, Leoš. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 7.

⁹ ŠOUŠA, Jiří a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 95-96

¹⁰ VÍTEK, Leoš. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 7.

Daň činžovní – daň se týkala budov, které se nacházely v Praze, Bratislavě, a poté ve městech, kde byla obydlena více jak polovina domů. Zmíněné domy musely navíc mít víc jak polovinu obydlých bytů. Osvobozeny od této daně byly budovy, které nebyly obydlené a částečné osvobození se týkalo novostaveb, přestaveb a případně i přístaveb. Daň se vypočítala z činže, která byla snížena o částku potřebnou na udržování a opravy domů.

Daň třídní – tato daň se odvíjela od počtu místností, které byly obydleny, a povinnost zaplatit ji vyvstala tehdy, jestliže se neplatila daň činžovní. Osvobození od této daně se týkalo budov, které se víc než jeden rok nevyužívaly.¹¹

1.2.2 Daně osobní

Výdělková daň všeobecná – tuto daň odváděli podnikatelé ze svého výnosu. Určité druhy činností byly od této daně osvobozeny. Jednalo se například o státní podniky, podomní obchod, spisovatelskou činnost nebo živnosti, které byly provozovány pouze členy rodiny. Daň byla kontingentována. Kontingent činil 35,5 miliónů korun. Stejně jako u daně pozemkové, byl i zde kontingent rozdělován mezi živnostníky a obchodní společnosti. Kolik, kdo dostane, rozhodovala kontingentní komise ve Vídni.¹²

Výdělková daň podniků veřejně účtujících – daň platily společnosti s ručením omezeným, jejichž základní kapitál byl větší než 1 mil. korun. Sazba činila 10 % z čistého zisku.

Daň rentová – touto daní byly postihovány renty, tedy příjmy ze stálého zdroje, které ale nebyly výsledkem bezprostředního plnění.

Daň z příjmů (důchodová daň) – zdaňovaly se jí příjmy (neboli důchody) fyzických osob. K této částce se připočetly i příjmy osob, které spolu žily ve společné domácnosti, a tyto jejich příjmy nebyly samostatně zdaněny.

Daň z vyššího služného – postihovala příjemce služebních platů, které převyšovaly 6 400 korun za rok.

---

¹¹ VÍTEK, Leoš. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 7 – 8

¹² ŠOUŠA, Jiří a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 98

1.2.3 Daně nepřímé

Zvláštní dávka z výčepu a prodeje pálených lihovin a obchod s nimi – tato daň se odvíjela od rozlohy prostoru, na kterém živnost probíhala, a také od počtu takových míst. Výše sazby daně závisela na tom, jestli se jednalo o činnost hlavní nebo vedlejší.¹³

Clo – některé nepřímé dávky nebyly označeny slovem daň, i když jejich princip byl obdobný. Jednou z nich bylo právě clo. Definovat clo je možné jako povinnou veřejnou dávku, která byla stanovena právními předpisy a její vybírání je spojeno s přechodem zboží přes státní hranici. Tudíž pokud šlo zboží přes státní hranici, bylo potřeba zaplatit clo. Výše cla se odvíjela od množství, druhu a původu zboží. Clo byla povinna zaplatit osoba, která zboží dovážela, tedy prodejce nebo příjemce zboží – pro koho bylo dováženo.¹⁴

Daň potravní na čáře – daň podobná clu, ale týkala se pouze určitých uzavřených měst (např. Praha, Brno). Tato daň byla vybírána před vstupem do daného uzavřeného města a platili ji ti, kteří s sebou přinášeli určité potraviny (cílem bylo zamezení prodeje hůře dostupného zboží za nepřiměřeně vysokou cenu). Pokud někdo městem jen procházel a u východu se opět zbožím prokázal, daň mu byla navracena.¹⁵

Daň cukerní – touto daní byl zatížen jen dovozu cukru z ciziny. Vývoz cukru do zahraničí byl od této daně osvobozen.¹⁶

Daň lihová – platily ji lihovary menšího rozsahu. Sazba byla 1,40 korun za každý hektolitr a každý alkoholový stupeň. Malé lihovary, které vyráběly alkohol jen pro domácí spotřebu, mohly být od daně osvobozeny. Záleželo to na právních předpisech, té které země.

Daň z piva – tuto daň platili majitelé pivovaru. Sazba se odvíjela od stupně cukernatosti v 1 hektolitru. V roce 1899 to například bylo 34 haléřů za každý takový stupeň. Co se týče malých pivovarů, tak i ty měly povinnost tuto daň platit, ale byla jim poskytnuta sleva. Pokud bylo pivo vyváženo, daň se vracela.¹⁷

---

¹³ VÍTEK, Leoš. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 9

¹⁴ ŠOUŠA, Jiří a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 104-105

¹⁵ *Co je potravní daň na čáře čili akcíz?* [online]. estranky.cz, [cit. 23. března 2017]. Dostupné na <http://www.dannacarebrno.estranky.cz>.

¹⁶ VÍTEK, Leoš. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 9

¹⁷ ŠOUŠA, Jiří a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 107-108

Daň z masa – tato daň se platila na venkově, tedy mimo uzavřené města. Předmětem bylo syrové maso, určené ke konzumaci. Nejčastěji se jednalo o porážení dobytka. Sazba se poté odvíjela od druhu masa.

Daň z vína – daň se platila z moštu a vína. Povinnost zaplatit ji měl ten, kdo víno nebo mošt prodával.

Daň petrolejová – tuto daň platil výrobce petroleje a platila se za veškerý vyrobený petrolej v tuzemsku s hustotou nižší než 880 stupňů.¹⁸

1.3 Englišova daňová reforma v roce 1927

1.3.1 Vznik Československé republiky a potřeba daňové reformy

Dne 28. 10. 1918 vznikla samostatná Československá republika. Za jejím vznikem stála velká snaha českého národa o osvobození se od nadvlády Rakousko – Uherska. Nicméně tato doba byla po hospodářské stránce velmi nepříznivá. Obyvatelstvo v důsledku 1. světové války žilo v bídě, scházely mu potraviny, průmysl se potýkal s problémy při odbytu výroby. Dalším velkým problémem byla měna, která byla znehodnocena válečnými emisemi. Stát se s tímto znehodnocením měny vyrovnal tím, že došlo k zavedení měny české. Dále byl kladen důraz na deflační politiku, která měla měnu stabilizovat a udržet pevný kurz koruny.¹⁹

Po vzniku samostatné Československé republiky bylo potřeba provést daňovou reformu, která by sjednotila daňové předpisy a modernizovala celou soustavu daní. Na tuto potřebu upozorňovalo Národní shromáždění už v roce 1921, avšak změny nastaly teprve až v roce 1925, kdy došlo k měnové stabilizaci, a země se dostala z hospodářské krize. V tomto roce se také stal ministrem financí Karel Engliš, který prosazoval daňovou reformu a chtěl, aby se přímé daně staly pilířem nové daňové soustavy. Zákonem č. 76/ 1927 byla poté tato daňová reforma uveřejněna ve Sbírce nařízení a zákonů. Záměrem reformy bylo, aby nová daňová soustava zabezpečila cíle státu a jeho hospodářské zájmy. Tyto cíle byly dva.²⁰

---

¹⁸ ŠOUŠA, Jiří a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 109

¹⁹ HAVEL, Jiří a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 501

²⁰ VÍTEK, Leoš. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 11

1.3.2 Cíle daňové reformy

První cíl – přizpůsobit daňovou soustavu hospodářským zájmům státu. Jednalo se například o snížení daňového zatížení u daně obchodové (daň dopravní, uhelná, a další). Tyto daně byly uplatňovány před dokončením výrobku a i při jeho vývozu. To vedlo k vysoké daňové zátěži, což byl pro firmy nepříjemný jev.

U daní spotřebních byl problém se clem při dovozu zboží, tím se zvyšovaly celkové náklady zboží. Ovšem jejich snížení nebylo jednoduché – toto snížení muselo být vykompenzováno zvýšením jiných daní nebo snížením veřejných výdajů.

Druhý cíl – zlepšit možnosti podnikání v zemi. Soustava před reformou nebyla pro podnikatelskou činnost příznivá, protože byly vysoké odvody na přímých daních. Engliš ve svém díle prosazoval kritérium tzv. věčné daňové únosnosti. Reforma se měla především zaměřit na daně důchodové a daně výdělkové. Sazba důchodové daně s novým zákonem klesla v průměru o 40 %. K poklesu došlo i u výdělkových daní (všeobecné i zvláštní).

1.3.3 Soustava daní po reformě

Tabulka č. 3 – daňová soustava Československé republiky od roku 1927.

Daňová soustava Československé republiky od roku 1927	
Daně přímé	Daně nepřímé
Daň pozemková	Daň z obratu
Daň domovní - Daň činžovní - Daň třídní	Clo
Daň důchodová	Daň přepychová
Všeobecná daň výdělková	Daně spotřební - daň z uhlí - z masa - z vína - z piva - z minerálních olejů - z lihu - z cukru - ze zápalek - z loveckých zbraní

	- daň potravní „na čáře“
Zvláštní daň výdělková	Daň burzovní
Daň rentová	Poplatky
Daň z tantiém	
Daň z obohacení - daň dědická, daň darovací	

1.3.4 Přímé a nepřímé daně zavedené první daňovou reformou

Jak je patrné již z předešlé tabulky, novou daňovou soustavu tvořily daně rozdělené na daně přímé – výnosové daně (daň domovní, daň pozemková), všeobecná daň výdělková, zvláštní daň výdělková, rentová daň, daň z tantiém, dále se jednalo o daně důchodového typu – daň z příjmů, daň z vyššího služného a v neposlední řadě i daně majtkové – daň z obohacení. Naproti nim stály daně nepřímé, které zahrnovaly cla a daně spotřební – potravní daň, daň z lihu, cukerní daň, daň z petroleje a minerálních olejů, potravní daň z masa spotřebovaného mimo velká města, potravní daň z vína prodávaného na venkově a daň z piva. V této podkapitole vysvětlím význam jednotlivých přímých i nepřímých daní.

Daně přímé

Daň důchodová – tato daň se týkala příjmů fyzických osob. Jednalo se o příjmy ze zaměstnání, podnikání, kapitálu, budov, pozemků. Dopadala především na rodiny, tedy jednotkou zdanění byla celá domácnost. Tato daň byla progresivní a sazby z celého čistého důchodu se pohybovaly od 1 % až po 28 %.

Daň výdělková všeobecná – touto daní se zdaňovalo každé zaměstnání, ze kterého plynul zisk, a toto zaměstnání už nebylo zdaněno zvláštní výdělkovou daní. Zdaňovala čistý výnos jak jednotlivců, tak i osobních sdružení. Sazba se pohybovala od 2,5% až do 4% z výnosu. Toto se nevztahovalo na zahradnictví, rybářství, lesní hospodářství nebo zemědělství.

Daň výdělková zvláštní – týkala se komanditních společností, akciových společností, společností s ručením omezeným, těžířstva. Do roku 1930 byla sazba 8 %, poté se zvýšila na 9%.

Daň pozemková – zdaňován byl výnos z pozemků určených k zemědělským účelům. Zdaňoval se výnos, který byl stejně jako pozemek zapsán v katastru pozemků. Sazba této daně činila 2 %.

Daň domovní – předmětem této daně byly budovy. Tvořila ji daň třídní a daň činžovní. Třídní daní se zdaňovaly budovy, na které se nevztahovala daň činžovní. Daň činžovní se platila z budov, které byly v Bratislavě, Praze, Brně, lázeňských městech, a i v obcích, které pronajímaly více než jednu třetinu obytných místností. Sazba daně se pohybovala v rozmezí od 8 % - 12 % a vypočítávala se z nájemní hodnoty.

Daň rentová – byly jí zdaňovány výnosy z majetku, činností a práv, na které se nevztahovala daň výdělková, domovní nebo pozemková.

Daň z tantiém – vztahovala se na tantiémy, které vyplácely společnosti. Sazba daně činila 10 % a mohla být navýšena přírůžkou, která souvisela s celkovým objemem tantiém, které akciové společnosti v daném roce celkem zaplatily.

Daň z vyššího služného – pokud služné přesáhlo na výplatě 100 000 korun ročně, tak bylo zdaňováno touto daní. Sazba byla 3 % a zdaňovala se jí částka, která byla nad danou hranicí.

Daň z obohacení – skládala se z daně dědické a daně darovací. Sazba daně se pohybovala v rozmezí od 2 % do 55 %. Určující bylo, v jakém příbuzenském poměru byl zesnulý s dědicem, a o jak vysokou část dědictví se jednalo.

Daně nepřímé

Daň z obratu – byly jí zdaňovány podnikatelské výkony a dodávky, později se předmětem daně stal i dovoz do ciziny. Sazba byla 2 %.

Daň přepychová – sazby byly u této daně tři – 12 %, 10 %, 2 %. Odvíjely se od účelu a druhu zboží. Souvisela s daní z obratu, ale vztahovala se jen na vymezené výkony a předměty.

Daně spotřební – patřily sem: daň z masa, vína, piva, uhlí, lihu, cukru, minerálních olejů.

Daň burzovní – daň se platila jednou za měsíc a povinnost ji odvést měli obchodníci s cennými papíry. Sazby byly různé a záleželo na druhu prodáváného cenného papíru.

1.3.5 Shrnutí první daňové reformy

Engliš touto reformou zajistil moderní daňovou soustavu, která byla uzpůsobena tak, aby odpovídala hospodářské struktuře státu a byla srovnatelná se západoevropskými zeměmi, které měly vyspělé daňové soustavy. Tato soustava vydržela až do začátku druhé světové války. První daňová reforma byla zaměřena především na daně přímé, u těch nepřímých zůstával stejný

system jako za Rakousko – Uherska. Problemem bylo, že nepřímé daně nevyjadřovaly měřítko věcné a osobní daňové únosnosti.²¹

---

²¹ VÍTEK, Leoš. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 11-15

2 DRUHÁ DAŇOVÁ REFORMA

Druhá daňová reforma proběhla v roce 1953. Ještě než se dostanu k její podrobnější analýze, ráda bych zde uvedla i vývoj daňové soustavy, který této reformě předcházel. Bude se jednat o daňovou soustavu, která zde byla nastolena v průběhu druhé světové války (tedy v letech 1939 až 1945). Dále budu pokračovat obdobím, které nastalo po skončení druhé světové války v rozmezí let 1945 – 1948 a nakonec poukážu i na daňovou soustavu v letech 1949 – 1952. Myslím si, že je nutné uvést zde i tato historická období, protože zde můžeme vidět vývoj daňové soustavy jak za nacistické nadvlády, tak i za začínajícího komunistického režimu.

2.1 Daňová soustava v průběhu druhé světové války (1939 – 1945)

Období druhé světové mělo velký negativní dopad na české země. V roce 1939 byl vyhlášen Protektorát Čech a Moravy. Okupační orgány ihned začaly využívat hospodářství českých zemí. Podniky a továrny, které se nacházely na území Protektorátu Čech a Moravy musely začít vyrábět dle potřeb německé říše. Do vedoucích funkcí těchto podniků byly povoláni významní Němci. V této době také dochází k umělému podhodnocení koruny vůči německé marce. Hospodářské potíže obyvatelstva vypukly téměř okamžitě od začátku války a velký vliv na to mělo zavedení přidělových lístků na potraviny, později také na obuv a textil.²²

Takže je pochopitelné, že tato doba měla velký dopad na veřejné finance a hospodářství. Dochází také ke změnám daňové soustavy a zavádění nových daní. V odděleném českém a moravském pohraničí došlo ke změně daňové soustavy, a to na říšskoněmeckou. Obyvatelé Protektorátu také museli začít přispívat na výdaje, které souvisely s válkou. Říše toho docílila zavedením tzv. válečné přírážky na zboží široké spotřeby (od září 1939) – jednalo se o alkohol a tabákové výrobky. V oblasti cla došlo ke změně předpisů a v roce 1940 byly zavedeny říšské právní předpisy. Výnosy z těchto daní putovaly do pokladny německé říše.

Nejdůležitější v tomto období byly výnosy přímých daní, které byly stěžejní pro krytí nákladů, jež Protektorát vynakládal na veřejnou správu. Sazby přímých daní ale nebyly dost vysoké, a proto byly rapidně navyšovány. S růstem sazeb, a tím i výnosů, docházelo ale i k vyšší inflaci cen. To mělo za následek, že oproti roku 1939 byl na dani důchodové, která byla placena

---

²² NĚMEC, Václav. *Česko za Protektorátu* [online]. Dejepis. com, 1. září 2013 [cit. 27. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.dejepis.com/ucebnice/cesko-za-protektoratu>.

srážkou ze mzdy, vybrán (v roce 1944) téměř čtyřnásobek. U daně všeobecné výdělkové to byl dvojnásobek.

V roce 1942 byla zavedena daň z majetku. Od roku 1943 byly zrušeny tyto daně – daň rentová, daň z vyššího služného, daň výdělková a nahradila je daň důchodová, daň korporační a výdělková daň korporací. Daň důchodová srážková byla vyměněna za německý model daně ze mzdy. Češi museli navíc hradit válečný příspěvek za to, že se nemuseli účastnit válečných povinností. Dalším příspěvkem, který musel být uhrazen, byla sociální vyrovnávací dávka, kterou byli povinni platit Židé, Poláci a Romové.²³

2.2 Daňová soustava po skončení druhé světové války (1945 – 1948)

Po skončení druhé světové války a osvobození Československa bylo hlavním úkolem v oblasti daní zbavení se okupačních právních předpisů a postupné zavedení nového právního řádu. Daňová soustava se nejprve vrátila k původnímu stavu před válkou, tedy k podobě daňové soustavy uplatňované za první republiky.²⁴

2.2.1 Státní finanční monopoly

Státní finanční monopoly lze definovat jako výlučné právo státu na výrobu a odbyt určité věci. Státní monopoly se týkaly spotřebních daní a měly zajistit jejich snadnější vybírání. Principem finančního monopolu je, že k ceně výrobku se připočte daň, výrobek se poté prodává za pevně stanovenou cenu, ale kupující neví, jaké procento z této pevné ceny tvoří monopolní daň. K státním finančním monopolům patřil: monopol umělých sladidel, monopol výbušných látek, tabákový monopol, solný monopol. Výhodou toho systému bylo snadnější vybírání daní a jejich větší výnosy.²⁵

2.2.2 Daňová soustava po roce 1946

V roce 1946 byl vydán zákon č. **134/1946 Sb., o dávkce z majetkového přírůstku a o dávkce z majetku**. Tyto dávky se řadily k mimořádným majetkovým dávkám. Dávka z majetkového

---

²³ VÍTEK, L. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 17.

²⁴ KARFÍKOVÁ, Marie a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 164

²⁵ KARFÍKOVÁ, Marie a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 166

přírůstku se týkala fyzických i právnických osob, které nabyly majetek zjištěný k 1. lednu 1939 a k 15. listopadu 1945. Tato dvě data se porovnala a vzniklý majetkový rozdíl mezi počátečním stavem (1. ledna 1939) a konečným stavem (15. listopadu 1945) byl zdaněn dávkou z majetkového přírůstku. Dávku z majetku také platily fyzické i právnické osoby a předmětem daně byla hodnota veškerého majetku ke dni 15. listopadu 1945.²⁶ Výnosy z obou těchto dávek měly sloužit k rychlému odstranění škod zapříčiněných okupací a válkou.²⁷

Dalším významným právním předpisem byl zákon č. **31/1946 Sb., o dani z obratu**. Tato daň nebyla nově zavedena, ale k 1. březnu 1946 byla pro celé území Československé republiky obnovena. Sazby této daně byly rozděleny do tří kategorií, a to: 3 % (normální sazba), 1 % (pouze u některých výrobců) a 5 % (podniky filiálkového typu – obchodní pobočky). Daň z obratu doplnily obnovené nepřímé (spotřební) daně, které představovaly:

- a) daně z droždí, cukru, minerálních olejů, kyseliny octové, šumivého vína, piva, uhlí, zapalovačů, umělých jedlých tuků, elektrických zdrojů záření, vína, moštu a ovocných šťáv, masa, cigaretového papíru.
- b) již zmíněné monopoly – výbušnin, solný, tabákový, lihový, umělých sladidel.

Problémem ale bylo, že ani tato jednotlivá opatření nijak významně neovlivnila a ani nepomáhala nové politice a ekonomice. Rozpočtové příjmy totiž stále nebyly dostačující pro potřeby socialismu. Proto přišel požadavek na vytvoření nové daňové soustavy. Tento požadavek vznesla v březnu 1946 na svém VIII. sjezdu Komunistická strana Československa. Cílem této změny bylo postihnout příliš vysokých příjmů některých poplatníků daně (např. ředitelů), a také vysokých zisků ještě existujících podnikatelů. Celá tato snaha směřovala k tomu, aby si Komunistická strana Československa získala drobné živnostníky ve městech, a i drobné a střední zemědělce na venkově. Celý tento záměr byl součástí programu vlády Národní fronty. Ale ani komunisté neměli neomezené pravomoci a byli limitováni určitými politickými a hospodářskými podmínkami. Do února 1948 se proto podařilo uskutečnit pouze pár změn.²⁸

Jedna z nich se uskutečnila zákonem č. **51/1947 Sb.**, zavedení tzv. **vyrovnávací částky**. Tou se měly snižovat ceny zboží, které bylo určeno k „lidové potřebě“ a k stabilizování cen

---

²⁶ KARFÍKOVÁ, Marie a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 167

²⁷ VÍTEK, L. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 18.

²⁸ PICMAUS, František a kol. *Daně, odvody a poplatky v ČSSR*. 2. vydání. Praha: SNTL, 1985, s. 37-38

u dalších důležitých statků. U sazby záleželo na druhu podniku, pohybovala se od 0,5 % do 10 % z hrubých tržeb. Později byla vybírána spolu s všeobecnou daní.

Zákonem č. **109/1947 Sb.**, byla zavedena **daň ze mzdy**. Daňová sazba byla velmi progresivní – až 85 % sazba. V případě nízkých mezd byla užitá i nižší sazba. Naopak v případě vysokých výdělků se výrazně zvýšila i sazba.

Dalšími vybíranými daněmi byly **mimořádná jednorázová dávka z nadměrného přírůstku na majetku** upravena zákonem č. **185/1947 Sb.**, a dále **daň přepychová** upravena zákonem č. **200/1947 Sb.**, která se odváděla z konkrétních předmětů. Její zaměření bylo proti bohatým, kteří si kupovali „přepychové předměty“. Hromadně se jim říkalo „milionářské dávky“ a jejich hlavní význam spočíval v tom, že získaný výnos byl dán středním a drobným zemědělcům, které v roce 1947 poškodila velká sucha. Byl to ale především politický tah, jelikož tyto výnosy nebyly nijak vysoké. Hlavním cílem byla tedy propaganda.²⁹

2.3 Daňová soustava v letech 1949 – 1952

Daňová soustava se rychleji začala měnit až po „vítězném únoru“ 1948, kdy k moci nastoupila komunistická strana.³⁰

2.3.1 Přímé daně

Daň ze mzdy – zákon č. 109/1947 Sb. Jak již bylo zmíněno, daň ze mzdy platili zaměstnanci a osoby, pobírající důchod. Sazba této daně byla velmi progresivní – až 85 %.

Daň zemědělská – zákon č. 49/1948 Sb. Tuto daň platili zemědělci, kteří vlastnili půdu do maximální povolené rozlohy, a to 50 hektarů. Sazba daně se stanovila s ohledem na lokalitu, velikost hospodářství a průměrný katastrální výnos. Daň zvýhodňovala drobné zemědělce a především postihovala ty „bohaté“. Platilo ji tedy asi jen 10 – 15 % všech zemědělců.

Daň živnostenská – zákon č. 50/1948 Sb. Dani podléhaly jen „drobné živnosti“, které byly stanoveny v jednotném seznamu živností. Za drobnou živnost se považovala situace, kdy

---

²⁹ VÍTEK, L. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 18-19.

³⁰ PICMAUS, František a kol. *Daně, odvody a poplatky v ČSSR*. 2. vydání. Praha: SNTL, 1985, s. 39.

samotnému živnostníkovi pomáhal maximálně jen jeden pracovník a jeden učeň. Daňový základ nesměl být vyšší než 120 000 Kčs ročně. Sazba se pohybovala od 2,7 % až do 22,5 %.

Daň z úroků z úsporných vkladů – zákon č. 294/1948 Sb. Daň se vybírala srážkou z peněz uložených na vkladních knížkách nebo vkladových listech. Sazba byla jednotná, a to 14 %.

Daň z literární a umělecké činnosti – zákon č. 59/1950 Sb. Základ daně představovaly honoráře, které byly vyplaceny za jednotlivé literární nebo umělecká díla. Týkala se umělců, literátů, vědeckých pracovníků, vdov a sirotků, kterým plynuly příjmy ze zděděných autorských práv. Sazba daně byla maximálně 10 % za honorář.

Daň ze samostatné činnosti – zákon č. 60/1950 Sb. Platili ji příslušníci „svobodných povolání“ – například advokáti, lékaři, architekti. Sazba byla velmi progresivní – až 95 % z daňového základu.

2.3.2 Nepřímé daně

Všechny daně nepřímé byly k 1. lednu 1949 zrušeny a nahrazeny jednotnou – **všeobecnou daní nákupní** (zákon č. 283/1948 Sb.). Nahrazovala tedy daň z obratu, cenových vyrovnávacích částek, daň z přepychu a i státní finanční monopoly. Tato daň přinesla výrazné zjednodušení v oblasti nepřímých daní a stala se hlavním příjmem státního rozpočtu. Postihovala až finální výrobek – zboží bylo zdaňováno až v obchodech.³¹

2.4 Daňová reforma z roku 1953

Zásadní změna dosavadní daňové soustavy se uskutečnila v roce 1953, kdy byly k 1. lednu zrušeny veškeré daně (mimo daně z literární a umělecké činnosti) a místo toho byla přijata nová daňová soustava, která odpovídala politickým a ekonomickým požadavkům nového režimu.³² Hlavní důvodem této změny byl fakt, že daňová soustava před touto reformou odpovídala požadavkům v počátcích budování socialistického režimu. V této době bylo důležité upevňovat a rozvíjet socialistický průmysl a získat pracující živnostníky a rolníky na stranu dělnické třídy a začlenit je do družstev. To mělo za následek, že jednotlivé daně rychle zastarávaly a už nesplňovaly požadavky, které byly nezbytné pro budování socialismu. Převládl názor, že

³¹ KARFÍKOVÁ, Marie a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 168-170

³² VÍTEK, L. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 21

daňová soustava, která se nerozvíjí a nejde dopředu spolu s politikou a ekonomikou, brzdí celý vývoj socialismu.³³ Tato soustava se dělila do dvou základních skupin. První skupinu tvořily daně sektoru hospodářského (daň z obratu, daň z výkonu, důchodová daň družstevních a jiných organizací, daň zemědělská) a tu druhou daně placené obyvatelstvem (daň ze mzdy, daně z příjmů obyvatelstva, živnostenská daň, domovní daň. Nová daňová soustava byla v porovnání s předchozí podstatně jednodušší.³⁴

Tabulka č. 4 – daňová soustava po druhé reformě v roce 1953³⁵

Daňová soustava zavedená daňovou reformou v roce 1953
Daň z obratu
Daň z výkonů
Daň ze mzdy
Zemědělská daň
Daň z příjmů obyvatelstva
Daň živnostenská
Důchodová daň družstev a jiných organizací
Daň z představení

2.4.1 Daně placené organizacemi

Daň z obratu – zákon č. 73/1952 Sb. Tato daň byla součástí odvodu socialistických družstevních a státních výrobních podniků do státního rozpočtu. Je považována za jeden z nejdůležitějších nástrojů centralizace a rozdělování „čistého důchodu socialistického sektoru“. Ekonomická podstata daně z obratu byla především spojena s cenami a ziskem. Daň z obratu se vztahovala na prodej zboží vlastní výroby nebo vlastního nákupu. Picmaus ve svém díle (Daně, odvody a poplatky v ČSSR) uvádí tyto typické rysy, které definovaly daň z obratu:

- Daň z obratu představovala pevně určený díl ceny každého výrobku. Tento podíl byl každý podnik, který vyráběl a prodával určený druh výrobku, povinen odvést do státního rozpočtu.

³³ PICMAUS, František a kol. *Daně, odvody a poplatky v ČSSR*. 2. vydání. Praha: SNTL, 1985, s. 43

³⁴ KARFÍKOVÁ, Marie a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 172-174

³⁵ PICMAUS, František a kol. *Daně, odvody a poplatky v ČSSR*. 2. vydání. Praha: SNTL, 1985, s. 44-47

- Různé druhy výrobků, mohly mít rozdílné výše, vždy ale byla pro všechny výrobce totožná.
- Z jednoho výrobku byla daň z obratu odvedena jen jednou, a nezáleželo na tom, kolik článků výroby daný výrobek podstoupil na cestě od výrobce ke spotřebiteli.
- Odváděla se pouze u výrobků spotřební povahy, kdežto výrobní prostředky dani z obratu zpravidla nepodléhaly.

Hlavním cílem bylo zajistit, aby měl státní rozpočet stabilní a pravidelné příjmy. Pomocí daně z obratu se naplňovala snaha o centralizování většiny čistého důchodu společnosti do státního rozpočtu. Dalším cílem bylo ovlivňování spotřeby a výroby. Daň byla odváděna jednorázově a odváděly ji výrobní podniky, zásobovací a odbytové organizace a obchodní organizace (maloobchod i velkoobchod).

Daň z výkonu – zákon č. 74/1952 Sb. Tato daň fungovala až do roku 1962, kdy byla zrušena. Zdaňovaly se jí služby nebo práce – například přeprava osob, ubytovací služby, holičské služby, opravy věcí, výroba zboží z přineseného materiálu, přeprava nákladů motorovými vozidly. Sazba daně se pohybovala mezi 1 % – 20 %. Vypočítávala se z ceny zaplacené za výkon služby nebo práce. Po jejím zrušení se částky, které byly součástí cen za služby nebo práce, staly součástí daně z obratu.

Důchodové daně družstevních a jiných organizací – zákon č. 75/1952 Sb. Tuto daň platily výrobní družstva, spotřební družstva, družstevní organizace, svazy družstev. Předmětem daně byl zisk organizace, který byl vypočítán buď jen z hospodářské činnosti, nebo ze všech příjmů. Tato daň měla ale značné nedostatky, a to v ohledu k vyšší výnosnosti. Proto byla daň v roce 1956 a poté v roce 1967 novelizována v souvislosti se zavedením přímého řízení státních hospodářských organizací – tento systém byl založen na zdanění hrubého důchodu. Další změna proběhla v roce 1969, kdy došlo k zavedení důchodové daně závislé na zisku a ne na hrubém důchodu.

Daň zemědělská – zákon č. 77/1952 Sb. Cílem této daně bylo upevnování jednotných zemědělských družstev a celková podpora jejich rozvoje. Základem daně byla průměrná norma výnosnosti, která se počítala z 1 hektaru zemědělské půdy. Sazby daně byly rozdílné. V případě jednotných zemědělských družstev činila sazba 3 % nebo 2 %. Záleželo na typu hospodaření.

Soukromí zemědělci to měli těžší a sazba daně v jejich případě byla velmi progresivní – dosahovala až 40 %.³⁶

2.4.2 Daně placené obyvatelstvem

Daň ze mzdy – zákon č. 75/1952 Sb. Tímto zákonem byla nově upravena daň ze mzdy a s její pomocí se obyvatelstvu odčerpávala část osobních důchodů, které jim plynuly z pracovního poměru.

Daň z příjmu obyvatelstva – zákon č. 78/1952 Sb. Tato daň měla negativní vymezení, a zdaňovaly se jí příjmy fyzických osob, které nepodléhaly dani z literární a umělecké činnosti, dani ze mzdy ani dani zemědělské. Sazba této daně byla velmi progresivní, protože jejím hlavním cílem bylo odradit od soukromého podnikání. V roce 1962 byla novelizována v důsledku klesajícího počtu poplatníků. Většina z nich se smířila se situací a začlenila se do pracovního sektoru.³⁷

V případě této daně byl jako základ daně stanoven rozdíl, kterého se dosáhlo odečtením celkových výdajů (které byly použity k dosažení příjmu) od celkových příjmů. Příklady daňových sazeb:

- V případě odměn za vědecké posudky, vynálezy a podobně, a dále v případě příjmů ze soukromé praxe dentistů, lékařů a podobně, byla sazba daně stanovena v rozmezí od 5 % – 80 % a vypočítávala se ze základu daně, který přesáhl 100 000 Kčs.
- Druhá skupina se týkala příjmů obchodníků, povozníků, autodopravců, hostinských a živnostníků, kteří zaměstnávali cizí pracovní síly a příjmů z pronajatých budov. V těchto případech byla sazba vyšší a její rozmezí činilo od 6 % do 90 % a stejně jako v prvním případě byla sazba vypočítávána z daňového základu, který přesáhl 100 000 Kčs.

Daň živnostenská – zákon č. 79/1952 Sb. Poplatníky této daně byly veškeré fyzické osoby, které provozovaly živnost, navíc ještě musely platit i daň z příjmů obyvatelstva. Tato daň se vybírala jednou do roka a její výše byla stanovena pevnou částkou, která se odvíjela od druhu živnosti a počtu zaměstnanců. Nejvyšší částky platili živnostníci v oblasti povoznictví,

---

³⁶ VÍTEK, L. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 21-22.

³⁷ KARFÍKOVÁ, Marie a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 172-174

obchodní činnosti, autodopravy a pohostinství. Živnostenská daň byla vybírána až do začátku 60 let, poté byla v roce 1961 zrušena a místo ní byla vybírána přírážka k dani z příjmů obyvatelstva.

Daň domovní – zákon č. 80/1952 Sb. Touto daní byly zdaňovány veškeré provozní a obytné budovy. Přitom nezáleželo na tom, zda se tyto prostory nachází v osobním, soukromém, státním či družstevním vlastnictví. V případě budov, které se nacházely v soukromém vlastnictví, byl předmětem daně součet nájemného a užívané ceny – sazby byly v tomto případě dvě, a to buď 45 %, nebo 50 %. Předmětem daně u nepronajatých budov ve vlastnictví občanů byla výměra zastavěné plochy. Z budov, které patřily státním hospodářským organizacím muselo být odváděno 1 % z hodnoty budovy, tato hodnota se odvíjela od částky uvedené v rozvaze aktiv k 1. lednu běžného roku. Budovy úřadů, armád, sloužící k hospodářským a zemědělským účelům byly od této daně osvobozeny. K 1. lednu 1956 bylo zrušeno zdaňování budov nacházejících se ve vlastnictví státu. U obytných budov ve vlastnictví družstev došlo ke stejnému datu ke snížení daňové sazby, a to z 1 % na 0,2 %. Budovy, které sloužily ke kulturním účelům, byly od 1. ledna 1960 od daně zcela osvobozeny.³⁸

Daň z představení – zákon č. 81/1952 Sb. Touto daní byla nahrazena obecná dávka ze zábav. Předmětem daně z představení byl příjem, kterého dosáhl pořadatel zábav, kolotočů, estrád, tanečních zábav, dále se jednalo i o zisky z prodeje programů nebo vstupného na dané představení. Sazba daně byla progresivní a pohybovala se od 5 % do 40 %. Výše sazby se odvíjela od druhu představení. Daň z představení byla k 1. lednu 1960 zrušena.

Daň z literární činnosti – nebyla nově upravena a pořád platil zákon č. 59/1950 Sb. V průběhu šedesátých let došlo k její novelizaci.

Mimo již uvedené daně, tu byly ještě dvě, které doplnily daňový systém z roku 1952, jejich trvání mělo ale velmi krátkou dobu.

- První z nich byla **daň z motorových vozidel**. Důvodem jejího zavedení byla snaha získání peněz na údržbu a výstavbu silnic. Daň se dotýkala jak fyzických, tak i právnických osob a i nestátních organizací. Daň byla zrušena v roce 1974 a současně se zrušením, došlo ke zvýšení cen pohonných hmot.

---

³⁸ VÍTEK, L. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 22-23

- Druhou daní byla **zvláštní daň z důchodu**. Tato daň souvisela s novou úpravou sociálního zabezpečení a měla pomoci k získání větších finančních prostředků ke zvýšení nízkých důchodů. Daň byla zrušena 1. ledna 1976.³⁹

2.5 Vývoj daní po druhé reformě - od roku 1970 do konce 80 let

2.5.1 Daně placené organizacemi

V roce 1970 došlo k zavedení podnikových daní. Tyto podnikové daně změnil způsob podnikového zdanění. Od tohoto roku se zdanění vázalo na zisk podniku a ne na jeho hrubý důchod. Soustava se skládala z těchto daní – daň ze zisku, daň ze jmění, daň z objemu mezd. Poplatníky těchto daní byly státní hospodářské organizace, které prováděly stavební činnosti, průmyslové činnosti, patřila sem i oborová ředitelství, tuzemské akciové společnosti, organizace věnující se zahraničnímu obchodu a organizace, které vznikly na základě smlouvy o sdružení.

Daň ze zisku – předmětem daně byl zisk, kterého organizace dosáhla svou činností. Do tohoto zisku byly připočítány i zisky, kterých organizace dosáhla hospodařením se svým majetkem. Výše sazby byla stanovena na 65 % a byla pro všechny stejná. Jedinou výjimku představovaly peněžní ústavy, jež byly akciovými společnostmi. V jejich případě byla daň stanovena na 85 %.

Daň ze jmění – tato daň se vypočítávala z veškerého jmění hospodářské organizace. Sazba daně činila 5 %. Za její hlavní účel bylo stanoveno to, aby byl vyvíjen tlak na efektivní využívání základních a oběžných zásob a prostředků.

Daň z objemu – tato daň sloužila jako doplňkový nástroj mzdové regulace a měla vliv na průměrný vývoj mezd. Základem daně byly tedy mzdy, které byly v daném roce zúčtovány k výplatě. Sazba daně byla progresivní.

Tento systém byl ještě doplněn o příspěvek na sociální zabezpečení a dále o odvody, mezi které můžeme zařadit:

- odvod z motorových vozidel
- odvody oborovým ředitelstvím
- odvod z odpisů ze základních prostředků
- odvod za odnětí zemědělské půdy a zemědělské výroby

³⁹ KARFÍKOVÁ, Marie a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009, s. 175-176.

- dodatkové odvody.

Příspěvek na sociální zabezpečení – základ daně byl stejný jako v případě daně z objemu. Sazba byla stanovena na 25 % a byla stejná pro všechny poplatníky.

2.5.2 Daně placené obyvatelstvem

Do roku 1970 se daňová soustava daní placených obyvatelstvem nezměnila. Po tomto roce platilo obyvatelstvo tyto daně:

- Daň ze mzdy
- Zemědělská daň občanů
- Daň z příjmů z literární a umělecké činnosti
- Zvláštní daň důchodová
- Daň z příjmů obyvatelstva
- Daň domovní
- Daň z motorových vozidel⁴⁰

---

⁴⁰ VÍTEK, L. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 25-26

3 TŘETÍ DAŇOVÁ REFORMA A SOUČASNOST

3.1 Historické události před třetí daňovou reformou

V roce 1989 se uskutečnila v Československu „sametová“ revoluce. Dne 17. listopadu 1989 proběhla na Národní třídě v Praze studentská demonstrace k 50. výročí uzavření vysokých škol nacisty v roce 1939. Tato demonstrace byla brutálně potlačena ozbrojenými složkami Veřejné bezpečnosti a pluku Sboru národní bezpečnosti. Tento den je považován za začátek revoluce, neúměrný zásah ozbrojených sil pobouřil celou veřejnost a vyvolal velkou řadu protestních akcí. Bylo založeno Občanské fórum, v jehož čele stál Václav Havel a probíhaly další demonstrace, kterých se už neúčastnili jen studenti, ale postupně se přidávalo stále více občanů ze všech společenských vrstev. Výsledkem revoluce bylo sesazení více než 40 let trvající vlády jedné strany, změna společenského a hospodářského systému a první svobodné volby.⁴¹

Mezi změny v hospodářském systému můžeme uvést například uvolnění cen zboží. To znamenalo, že obchodníci si mohli sami stanovit cenu, za kterou chtějí zboží prodávat. Odpadla tedy dřívější povinnost tuto cenu tisknout na produkt. Tím bývala neměnná, a tedy ve všech obchodech stejná. V roce 1991 proběhla „malá privatizace“. Během ní přešly restaurace, obchody, malé podniky a provozovny do soukromého vlastnictví. Dělo se tak na základě dražby. Větší formě tohoto procesu se říkalo „kuponová privatizace“. Ta se uskutečnila ve dvou vlnách – první vlna byla v roce 1992, ta druhá proběhla v roce 1994. Jednalo se o velké podniky, u kterých činila jejich úhrnná hodnota kolem 626 miliard korun. Princip spočíval v tom, že každý občan měl možnost koupě kuponové knížky se známkou za 1000 korun. Peníze byly převedeny na body a občané za ně poté mohli nakupovat akcie privatizačních fondů nebo přímo privatizovaných podniků. Systém ale nebyl domyšlený, a proto docházelo k podvodným praktikám.⁴²

3.2 Třetí daňová reforma v roce 1993

Po revoluci v roce 1989 se změny v novém systému nevyhnuly ani modifikaci zdanění. Hlavním důvodem byl přechod z centrálně plánované ekonomiky na ekonomiku tržní. Proto bylo nutné reformovat daňovou soustavu, aby odpovídala novým podmínkám.

---

⁴¹ NĚMEC, Václav. *80. léta, Sametová revoluce*. [online]. Dejepis. com, 1. září 2013 [cit. 27. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.dejepis.com/ucebnice/80-leta-sametova-revoluce>.

⁴² NĚMEC, Václav. *Česká republika v letech 1993 – 2013*. [online]. Dejepis. com, 1. září 2013 [cit. 27. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.dejepis.com/ucebnice/ceska-republika-v-letech-1993-2013>.

Nová soustava stála na zásadě spravedlnosti, jednoduchosti a efektivnosti. Také měla být efektivním nástrojem pro zamezení daňových úniků a modernizaci daňové správy.⁴³

3.2.1 Cíle daňové reformy:

Tato daňová reforma byla zásadní pro fungování daňové soustavy. V souvislosti s reformou, byly definovány určité cíle, jejichž splnění mělo zajistit efektivní a spravedlivý chod této soustavy.

Rozpočtově politické cíle – provázanost daňové a rozpočtové politiky. Daňová soustava musí být provázána se státním rozpočtem. Cílem bylo snižování daňové kvóty na běžnou úroveň v ostatních státech, které také měly systém tržní ekonomiky.

Cíle daňové spravedlnosti – zajistit rovné podmínky pro všechny daňové subjekty, omezit výjimky, zpřehlednit a zjednodušit daňovou soustavu, sjednotit daňové sazby.

Cíle podpory podnikatelských aktivit – tyto cíle byly spjaty s privatizací, rozvojem peněžního trhu, růstu kapitálových výnosů a vytvářením různých druhů obchodních společností. Stát měl zájem na ovlivnění podnikatelských aktivit, například prostřednictvím odpisové politiky. Bylo zapotřebí vytvořit rovné podmínky, jak u daní přímých, tak i u nepřímých.

Cíle integrace ekonomiky – hlavně ekonomiky evropské. Cílem bylo harmonizovat českou daňovou soustavu s daňovými soustavami v zemích Evropské unie. Patří sem i spolupráce s orgány Evropského společenství a smlouvy o zamezení dvojího zdanění.⁴⁴

3.2.2 Daňová soustava po roce 1993

Nová daňová soustava je účinná od 1. ledna 1993. Ke stejnému datu dochází ke vzniku dvou samostatných republik, a to České republiky a Slovenské republiky.

---

⁴³ STIBŮRKOVÁ, Jana. *Daňová soustava*. 1. vydání. Kunovice: Evropský polytechnický institut, s.r.o., 2010, s. 12

⁴⁴ KUKALOVÁ, Gabriela a kol. *Daňová soustava*. 2. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2016, s. 14-15.

Tabulka č. 5 – porovnání daňové soustavy, která byla uplatňována do konce roku 1992 s novou daňovou soustavou platnou od 1. ledna 1993.⁴⁵

DAŇOVÁ REFORMA Z ROKU 1993	
Daňová soustava do konce roku 1992	Daňová soustava od roku 1993
Zdanění FO	
Daň ze mzdy	Daň z příjmů fyzických osob
Daň z příjmů z literární a umělecké činnosti	Pojistné na všeobecné zdravotní pojištění
Daň z příjmů obyvatelstva	Pojistné na sociální zabezpečení
Zdanění podniků	
Odvody z objemu mezd	Daň z příjmů právnických osob
Odvody ze zisku	Pojistné na všeobecné zdravotní pojištění
Důchodová daň	Pojistné na sociální zabezpečení
Zemědělská daň organizací	Příspěvek na státní politiku zaměstnanosti
Příspěvek na částečnou úhradu nákladů sociálního zabezpečení	
Majetkové daně	
Domovní daň	Daň z nemovitostí
Zemědělská daň z pozemků	- daň z pozemků
Notářský poplatek z dědictví	- daň ze staveb
Notářský poplatek z darování	Daň dědická
Notářský poplatek z převodu nemovitosti	Daň darovací
	Daň z převodu nemovitostí
	Daň silniční
Spotřební daně	
Daň z obrátu	Daň z přidané hodnoty
Dovozní daň	Spotřební daně z – vína, piva, uhlovodíkových maziv a paliv, tabáku a tabákových výrobků, lihu a lihovin

⁴⁵ VÍTEK, L. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 27.

3.3 Daně zavedené třetí daňovou reformou

3.3.1 Přímé daně

Daň z příjmů – zákon č. 586/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tuto daň tvoří – daň z příjmů fyzických osob a daň z příjmů právnických osob.

- **Daň z příjmů fyzických osob** – poplatníkem této daně je každá fyzická osoba, která má na území České republiky trvalé bydliště, nebo zde obvykle pobývá, více než 183 dnů v roce (v takovém případě jsou předmětem daně všechny příjmy, které poplatníkovi plynou jak z České republiky, tak i ze zahraničí). Pokud se poplatník zdržuje na území České republiky méně, jak 183 dní – daň se mu vypočte jen z příjmů, které získá na našem území. Za příjem je považováno peněžní i nepeněžní plnění, které vede ke zvýšení majetku poplatníka. Této dani nepodléhají příjmy z kuponové privatizace, restituce, příjmy získané darováním nebo příjmy zděděné. Dále za příjem nejsou považovány ani půjčky a úvěry. Stejně jako u všech daní, tak i zákon o dani z příjmů fyzických osob vymezuje určité příjmy, které jsou od daně osvobozeny (může se za určitých podmínek jednat například o příjmy z prodeje domu, příjmy z prodeje movitého majetku, příjmy z provozu malých elektráren – větrných nebo vodních, získané ceny za sportovní výkony, které jsou menší než 10 000 korun – toto se netýká profesionálních sportovců, přijaté náhrady za škodu, přijaté výživné, podpory z veřejných nadací, příjmy z povinného pojištění. Patří sem příjmy, které jsou rozděleny do pěti skupin, a to příjmy ze závislé činnosti a funkčních požitků (jedná se o příjmy, které plynou z pracovněprávních a podobných vztahů – za práci společníka s ručením omezeným nebo práci člena družstva, mezi funkční požitky můžeme zařadit platy poslanců, členů vlád, odměny za výkon funkce v orgánech obcí), příjmy z podnikání a jiné samostatně výdělečné činnosti (jedná se především o příjmy, které plynou z lesního a vodního hospodářství, ze zemědělské výroby, příjmy ze živností, podíly společníků veřejné obchodní společnosti a komplementářů komanditní společnosti na zisku, příjmy z poskytnutí práv k duševnímu vlastnictví nebo ty, které plynou z výkonu nezávislého povolání), příjmy z kapitálového majetku (úroky z úsporných vkladů, výnosy z cenných papírů, podíly na zisku ve společnostech s ručením omezeným a další), příjmy z pronájmu (příjmy za pronájem bytů nebo jejich částí, pronájem movitých věcí nebo nemovitostí), ostatní příjmy (příjmy nahodilého a jednorázového charakteru – například výhry v soutěžích nad 10 000 korun). Konečným základem daně je pro poplatníka součet všech těchto příjmů. Od tohoto

základu daně je možné odečíst zákonem stanovené odčitatelné položky, a to (20 400 korun ročně na poplatníka, 9000 korun ročně na vyživované dítě ve společné domácnosti, 12 000 korun ročně na manželku, pokud její příjmy nepřesahují určitou hranici). Mezi další položky, které je možné si odečíst, můžeme zařadit hodnotu daru poskytnutých obcím a právnickým osobám na financování vědy a vzdělání, školství, kultury, na sociální účel, na ochranu zvířat – právnická osoba musí mít sídlo v České republice. Dar je možné si odečíst minimálně ve dvouprocentní výši a maximálně ve výši desetiprocentní z daňového základu. Sazba daně byla progresivní (od 15 % do 47 %) a dělila se do šesti pásem podle rozdělení hodnoty ročních příjmů. Čím vyšší byl příjem, tím vyšší byla sazba.

- **Daň z příjmů právnických osob** – poplatníky této daně jsou podnikatelé, kteří nejsou fyzickými osobami – například společnost s ručením omezeným, akciová společnost. Podnikatelům, kteří mají sídlo v České republice, se zdaňují veškeré příjmy. Sazba daně činila 45 %.
- Další část je pro obě daně totožná. Daňové přiznání musí poplatník podat na příslušný finanční úřad do 31. března, roku následujícího po uplynutí ročního zdaňovacího období. Tento termín lze posunout až do 30. června, je to možné v případě, že poplatník využije služeb daňového poradce. Pokud poplatník nepodá daňové přiznání včas, tak zákon vymezuje i postihy za toto prodlení.

Daň z nemovitostí – zákon č. 338/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Patří mezi majetkové daně. Poplatníkem je vlastník pozemku nebo stavby. Pokud není vlastník znám, stává se poplatníkem uživatel. Daň se skládá ze dvou složek – daně z pozemků a daně z nemovitostí. Pro obě tyto daně je stejné, že poplatník si musí tuto daň vypočítat sám. Daňové přiznání musí být podáno příslušnému finančnímu úřadu, a to do 31.3, do tohoto data je i daň splatná, (v roce 1993 to bylo až do 15. 5). Přiznání se podává jen jednou, opětovné podání souvisí se změnami, které by ovlivnily výši daně (například změna výměry).

- **Daň z pozemků** – zahrnuje téměř všechny pozemky nacházející se na území České republiky. Jedná se o pozemky hospodářských lesů, veškeré zemědělské půdy, rybníků užívaných k intenzivnímu chovu ryb a ostatních pozemků. Sazba daně se odvíjí od druhu pozemku. Orné půdy, vinice, chmelnice a zahrady - u těchto pozemků je základem daně cena půdy (= výměra pozemku v m² x průměrná cena půdy na 1m²).

Sazba je také závislá na druhu pozemku. U orné půdy, vinic, chmelnic, zahrad a ovocných sadů (0,75 %), u hospodářských lesů, luk, pastvin a rybníků (0,25 %). Daňový základ, který vychází z výměry nemovitosti, se vztahuje k ostatním pozemkům, které nespádají do předchozího výčtu. Sazbou 0,10 Kč se zdaňují nádvoří a zastavěné plochy a 1 Kč stavební pozemky. Osvobození od této daně se může týkat například zemědělských pozemků, které jsou po rekultivaci.

- **Daň ze staveb** – tato daň postihuje veškeré stavby, kterým bylo uděleno kolaudační rozhodnutí. Za základ daně se považuje výměra zastavěné plochy (půdorys stavby) uváděný v m². Sazby jsou rozdílné a liší se podle toho, k čemu je stavba používána. Sazba 1 Kč na m² se vztahuje na – obytné domy, stavby pro lesní a vodní hospodářství, pro zemědělskou prvovýrobu. Sazba 3 Kč na m² vztahuje na – stavby určené k individuální rekreaci. Sazba 4 Kč na m² se vztahuje na – garáže, které jsou postavené odděleně od domu. Sazba 5 Kč na m² se vztahuje na – energetiku, průmysl, ostatní zemědělskou výrobu a stavebnictví. Sazba 10 Kč na m² se vztahuje na – stavby využívané pro ostatní podnikatelskou činnost. Pokud je prostor v obytném domě určen pro podnikání, tak se daň navýší o 2 Kč za každý m². Osvobození u této daně se vztahuje na postavené obytné domy, které byly navráceny v restituci, stavby ve vlastnictví státu nebo obcí, zdravotnických zařízení, škol, stavby určené pro humanitární a prospěšné účely, stavby sloužící k hromadné přepravě osob nebo ty, které mají pomáhat zlepšit životní prostředí.

Daň silniční – zákon č. 339/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Touto daní je zdaňováno používání silniční a dálniční sítě. Cílem silniční daně je získání dostatečných zdrojů pro modernizaci a výstavbu veřejných komunikací v České republice. Měla by být motivací pro používání kombinované dopravy ve smyslu silnice – voda nebo silnice – železnice, a to pomocí daňových úlev. Také má sloužit k eliminování znečišťování životního prostředí.

Předmětem této daně jsou vozidla, která jsou využívána k podnikání. Povinnost přiznat a zaplatit tuto daň má osoba, která je zapsaná v technickém průkazu jako držitel vozidla, tedy podnikatel. Této dani podléhají i zahraniční vozidla v mezinárodním prostoru, a v tomto případě je plátcem daně řidič vozidla využívaného v tuzemsku. Povinnost přiznat a zaplatit daň vzniká v den, kdy je vozidlu určenému k podnikání přidělena státní poznávací značka. Tento stav se zjišťuje z poplatníkovy účetnictví.

U základu silniční daně se rozlišuje, zda se jedná o osobní nebo nákladní automobil. V případě osobních automobilů je základem daně objem válců motoru uváděný v cm³. U nákladních automobilů, návěsů, přívěsů, autobusů a kolových traktorů je za základ daně považována celková hmotnost vozidla nebo soupravy v tunách a počet náprav. U sazeb této daně se rozlišuje, jestli se jedná o tuzemského uživatele (v tomto případě je uplatňována pevně stanovená částka v rozmezí od 1200 Kč až do 58 000 Kč) nebo o uživatele zahraničního (tady se sazby odvodí od sazeb pro tuzemská vozidla a rozhodujícím faktorem je délka pobytu na území České republiky). Od této daně jsou osvobozena vozidla záchranné služby, městské hromadné dopravy a také jednostopá vozidla. Silniční daň se platí jednou ročně a není důležité, jestli se vozidlo určené k podnikání, využívá po celý rok nebo jen po jeho část. U zahraničních uživatelů je rozhodující datum vstupu a výstupu do České republiky.

Poplatník musí podat přiznání k silniční dani do konce ledna roku, na který je daň placena. Do tohoto data musí být i zaplacen. Pokud dojde ke vzniku daňové povinnosti v průběhu roku nebo dojde k nějaké technické změně, daňové přiznání musí být podáno do patnáctého dne ode dne prvního použití vozidla určeného pro podnikatelskou činnost. Daň se odvádí místně příslušnému finančnímu úřadu. Zahraničním uživatelům je daň vyměřena na celnici. Zda byla daň řádně zaplacená, mohou kontrolovat policisté, celníci nebo pracovníci finančních řadů. Řidič je povinen prokázat zaplacení silniční daně.

Daň dědická, darovací a z převodu nemovitostí – zákon č. 357/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. I tyto daně jsou daněmi majetkového typu. Vyplácejí se jednorázově. Výše daně dědické se určuje na základě příbuzenského poměru osob, kterých se situace týká, a také na základu daně. Tato daň používá následující rozdělení zúčastněných osob:

- I. Skupina – příbuzní v řadě přímé a manželé
- II. Skupina – sourozenci, děti manžela, osoby žijící jeden rok ve společné domácnosti, manželé dětí, rodiče, synovci, neteře, strýcové, tety
- III. Ostatní fyzické a právnické osoby

V případě daně darovací se sečte veškerý majetek, který byl nabyt během dvou po sobě následujících let. Důvodem toho je, že majetek může být darován i po částech. Oceňování nemovitostí se řídí zvláštními předpisy. S touto daní souvisí i pojem nezdanitelného minima,

který se týká převodu peněžních prostředků a movitého majetku, a to v závislosti na síle příbuzenského vztahu.⁴⁶

3.3.2 Nepřímé daně

Daň z přidané hodnoty – zákon č. 588/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Daň z přidané hodnoty je základem nepřímého zdanění v České republice. Touto daní byla nahrazena daň z obratu. Daň z přidané hodnoty postihuje každý článek poskytování služby nebo výroby zboží. Není však vybírána z celé částky, ale jen z té nově přidané hodnoty. Této dani podléhá poskytování služeb, dodání zboží, dovoz zboží ze zahraničí, občasná autobusová doprava v tuzemsku zahraničními provozovateli, převod nemovitostí a převod a využití práv v tuzemsku.

Plátcí daně z přidané hodnoty jsou fyzické a právnické osoby, které provádějí dodávky zboží nebo služeb při jejich podnikatelské činnosti.

Sazby této daně jsou dvě. Základní sazba je ve výši 23 %. Touto sazbou je zdaněna převážná většina zboží. Neplatí pro základní potraviny, tepelnou a elektrickou energii, paliva (ne však v případě pohonných hmot), noviny, knihy, léky, vodu, plyn, výrobky, které pomáhají ke zlepšení životního prostředí (recyklace papíru) a zdravotnických podmínek. Pro tyto vyjmenované kategorie platí sazba ve výši 5 %. Co se týče služeb, tak vyšší sazba (tedy 23 %) se týká především ubytovacích služeb, restauračních služeb, poskytování cestovního ruchu, některé opravy, půjčování a pronájem včetně operativního leasingu movitých věcí. Uplatňuje se také na silniční nákladní dopravu – z důvodu ekologických. Ostatní poskytované služby jsou opět zdaněny nižší sazbou – 5 %.

Při výpočtu daně z přidané hodnoty je výchozím bodem cena bez daně. Plátce daně při svém výpočtu nesmí započítat daň z přidané hodnoty, kterou již zaplatil dodavatelům. Každý plátce musí vést evidenci. Plátcem daně se podnikatel může stát ze zákona (po překročení stanovené výše obratu – v roce 1993 byl tento limit stanoven na 1,5 mil. Kč za 3 měsíce) nebo na vlastní žádost.

Od daně z přidané hodnoty jsou mimo podnikatelů, u kterých obrat nepřekročil určenou hranici, osvobozeny tyto druhy činností:

---

⁴⁶ KUBÁTOVÁ, Květa. *Moderní průvodce daňovým systémem*. 1. vydání. Praha: Grada, 1994, s. 192-206

- Televizní a rozhlasové vysílání
- Finanční činnosti
- Poštovní služby
- Převod a pronájem pozemků a staveb
- Pojišťovnictví
- Zdravotnické služby a zboží
- Výchova a vzdělání
- Loterie a jiné podobné hry
- Prodej podniku
- Sociální pomoc

Jedná se především o finanční služby, kde by bylo problematické přesně stanovit základ, ze kterého by měla být daň vypočítána. Od DPH je osvobozen také všechny vývoz provedený plátcí daně. Země příjemce dovezené zboží zdaní vlastní DPH. Jednalo by se poté o dvojitě zdanění jednoho zboží. Povinnost uhradit daň z přidané hodnoty je odvozená od vystavení daňového dokladu. Ten musí být vyhotoven do 15 dnů od uskutečnění zdanitelného plnění (dodání zboží, zaplacení zboží nebo převzetí zboží). Daňový doklad má zákonem předepsané náležitosti, které musí splňovat – jedná se o identifikační údaje o odběrateli i dodavateli, množství a název zboží, cenu bez daně a z ní určenou výši daně z přidané hodnoty, datum, kdy byl daňový doklad vystaven. Základním zdaňovacím obdobím daně z přidané hodnoty, je pro jeho plátce jeden kalendářní měsíc. Závisí to ale na výši obrátu, a tudíž se může stát, že tato doba bude prodloužena i na čtvrtletní placení. Daň je splatná do 15 dnů od skončení daného zdaňovacího období. Po této lhůtě má plátce povinnost předložit finančnímu úřadu daňové přiznání.

Daně spotřební – zákon č. 587/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Těmito daněmi stát zdaňuje spotřebu nebo prodej určité skupiny výrobků. Spotřebním daním se také říká akcízy. Jejich hlavním významem je to, že se jedná o přínos do státní pokladny. Spotřební daně často postihují výrobky, u kterých je prokázáno, že jejich spotřeba nepříznivě působí na životní prostředí obyvatelstva nebo nepříznivě ovlivňuje jejich zdravotní stav. Proto se jedná o důvody ekologické nebo zdravotní.

Spotřební daně nezatěžují dovozce ani výrobce zboží. Ten pouze daň vybere, ale zatíží to až konečného spotřebitele. Sazby spotřebních daní jsou stanoveny pevnou částkou na předem

stanovené množství zboží. Plátcem této daně jsou všechny fyzické a právnické osoby, které dovážejí, vyrábějí nebo vyvázejí určité výrobky. Předmětem daně jsou tyto výrobky:

- Uhlovodíková paliva a maziva (většinou pohonné hmoty)
- Lih a lihoviny
- Pivo
- Víno
- Tabákové výrobky

Základem daně je počet fyzických jednotek dovezeného nebo vyrobeného zboží. Zdaňovacím obdobím je jeden měsíc. Přiznání k dani musí být podáno do 15. dne následujícího měsíce. Co se týče osvobození, tak u spotřebních daní se vztahovalo například na výrobky, které byly určeny pro povinné zkoušky, pohonné hmoty používané společností Mezinárodního sdružení leteckých dopravců, při letecké veřejné přepravě, na výrobky osvobozené od cla (při dovozu), použití lihu v kosmetickém, farmaceutickém nebo potravinářském průmyslu. Některé osvobození se vztahuje na drobné vinaře.⁴⁷

Daně k ochraně životního prostředí – tyto daně zatím nebyly zavedeny, i když se s nimi do budoucna počítá.⁴⁸

3.4 Další vývoj daňové soustavy až do současnosti

Pro současnou podobu daňové soustavy České republiky, byla zásadní právě daňová reforma z roku 1993. Jak už jsem zmínila, tak mezi hlavní cíle této reformy můžeme počítat zavedení tržního systému, harmonizování daňové soustavy do té míry, aby ji bylo možné porovnat s ostatními daňovými soustavami, které jsou uplatňovány v západní Evropě. Zákony, které uskutečnily tuto změnu, byly přijaty v roce 1992 a v platnost vstoupily 1. ledna 1993.

Ovšem podoba daňové soustavy, kterou jsem popsala v předchozí podkapitole, se do současnosti neudržela, a změny v daňové soustavě a novelizace zákonů probíhaly neustále, ovšem v malém rozsahu, a tak se nedá hovořit o tom, že by některá ze změn mohla být považována za další daňovou reformu.

---

⁴⁷ KUBÁTOVÁ, Květa. *Moderní průvodce daňovým systémem*. 1. vydání. Praha: Grada, 1994, s. 183-192

⁴⁸ VÍTEK, L. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Ediční středisko ČVUT, 2001, s. 33.

V roce 2004 se Česká republika stala součástí Evropské unie. S tímto krokem došlo i k implementaci daňového práva Evropské unie do naší daňové soustavy. Významnou změnou prošel zákon o dani z přidané hodnoty a zákon o spotřebních daních. Změny spočívaly především ve zvýšení sazeb u spotřebních daní, omezení seznamu zboží a služeb, které byly zdaňovány u daně z přidané hodnoty její nižší sazbou. Tyto změny měly za následek vyšší výnos z těchto nepřímých daní.⁴⁹

V letech 2007 – 2010 došlo k přijetí zákona č. **261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů**, ve znění pozdějších předpisů. Významná změna se dotkla zákona o dani z příjmů fyzických osob, kdy byla změněna progresivní sazba daně na lineární sazbu ve výši 15 %.

Tento zákon změnil 46 jiných zákonů, jeden zákon byl úplně zrušen a jsou jím zavedeny tři nové daně.⁵⁰ Tyto daně se souhrnně nazývají ekologické daně.

Patří sem:

- Daň ze zemního plynu a některých dalších plynů
- Daň z pevných paliv
- Daň z elektřiny⁵¹

Další vývoj v oblasti daňové soustavy směřuje především k elektronizaci daňové správy a zjednodušení procesu administrace daní v ČR.

---

⁴⁹ KUKALOVÁ, Gabriela a kol. *Daňová soustava*. 2. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2016, s. 15.

⁵⁰ Zákon č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů

⁵¹ PAVLÁSEK, Vlastimil. HEJDUKOVÁ, Pavlína. *Veřejné finance a daně v České republice*. 1. vydání. Plzeň: Nava, 2010, s. 107.

3.5 Současná podoba daňové soustavy

Tabulka č. 6 – současná podoba daňové soustavy⁵²

Daňová soustava platná k 1. 1. 2017	
Upravující zákon	Daňová soustava
Přímé daně	
Zákon č. 586/1992 Sb. , o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů	Daň z příjmů fyzických osob
	Daň z příjmů právnických osob
Zákon č. 338/1992 Sb. , o dani z nemovitých věcí, ve znění pozdějších předpisů	Daň z nemovitých věcí: <ul style="list-style-type: none"> - daň z pozemků - daň ze staveb a jednotek
Zákonné opatření Senátu č. 340/2013 Sb. , ve znění pozdějších předpisů	Daň z nabytí nemovitých věcí
Zákon č. 16/1993 Sb. , o dani silniční, ve znění pozdějších předpisů	Daň silniční
Nepřímé daně	
Zákon č. 235/2004 Sb. , o dani z přidané hodnoty, ve znění pozdějších předpisů	Daň z přidané hodnoty
Zákon č. 353/2004 Sb. , o spotřebních dani, ve znění pozdějších předpisů	Spotřební daně <ul style="list-style-type: none"> - daň z minerálních olejů - daň z lihu - daň z piva - daň z vína a meziproductů - daň z tabákových výrobků
Zákon č. 261/2007 Sb. , o stabilizaci veřejných rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů (část 45-47)	Ekologické daně <ul style="list-style-type: none"> - daň ze zemního plynu a některých dalších plynů - daň z pevných paliv - daň z elektřiny

⁵² KOLEKTIV AUTORŮ. *Daňové zákony v úplném znění k 1. 1. 2017 s přehledem změn*. Olomouc: ANAG, 2017, 343 s.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem hned v úvodu charakterizovala nejdůležitější pojmy, které jsou stěžejní pro mou práci, a to pojem daňová reforma, daňová soustava a daňový systém. První kapitola byla zaměřena na první daňovou reformu, která jak již víme, proběhla v roce 1927. Čtenář se v této kapitole dozvěděl i o podobě daňové soustavy, která byla účinná na území českých zemí za vlády Rakousko – Uherska.

Druhá kapitola byla věnována druhé daňové reformě učiněné v roce 1953. Před samotným rozborem této reformy jsem uvedla, jak vypadala daňová soustava během druhé světové války (tedy v letech 1939 – 1945), jakou podobu měla po druhé světové válce (roky 1945 – 1948) a nakonec i to, jak daňová soustava vypadala během let 1949 – 1952, kdy už k moci nastoupila (po vítězném únoru v roce 1948) komunistická strana a z potřeb a idejí této strany vzešla nutnost k provedení již zmíněné druhé daňové reformy.

Třetí a poslední kapitola této práce se týkala třetí daňové reformy. Potřeba daňové reformy souvisela s rozpadem Československa a následným vznikem České republiky a Slovenské republiky. Reforma se tedy uskutečnila v roce 1993 a od 1. ledna 1993 nabyla účinnosti i nová daňová soustava. Kapitola dále zahrnovala i podrobnou analýzu jednotlivých daní, které byly zavedeny právě třetí daňovou reformou. Jako poslední v této kapitole uvádím, jakými změnami prošla daňová soustava od roku 1993 až do současnosti, a čtenář se z přehledné tabulky dozví, jak aktuálně daňová soustava vypadá.

Analyzovat jednotlivé daně jsem se snažila i u všech předešlých kapitol. Tam jsem ale nezacházela do moc velkých detailů, abych práci nezahltila přebytečným množstvím informací. Stěžejní u charakterizování jednotlivých daní byl účel jejich výběru, kdo měl daň platit, z čeho byla daň vypočítávána a případně jsem pro srovnání uváděla i jednotlivé sazby těchto daní.

Hlavní motivací pro sepsání práce na toto téma byl pro mě fakt, že dnešní podoba daňové soustavy se mi zdá velmi složitá. Jednotlivé zákony, kterými jsou konkrétní daně upraveny, jsou velmi obsáhlé, a to ani nemluvě o daňových formulářích, které je nutné vyplňovat – tuto činnost považuje zcela jistě mnoho občanů za „noční můru“. Proto jsem se chtěla ponořit do minulosti a zjistit, jestli tomu tak bylo vždy.

Dnešní doba (oproti minulosti) má nespornou výhodu v technickém pokroku a hlavně elektronizaci daňové správy. Dříve bylo nejen složité vybírání daní, ale i přesné zjištění toho, co kdo má, a z čeho je nutné příslušnou daň odvádět.

Největší změna (v současnosti) v oblasti elektronizace daňové správy je zavedení EET, tedy elektronické evidence tržeb. Tento systém byl v České republice zaveden v roce 2016 a spočívá v tom, že všichni obchodníci musí každou učiněnou peněžní transakci posílat online na státní správu. Názory veřejnosti na tento systém se velmi rozcházejí. Obchodníci s ním, dle mého názoru, ve většině nesouhlasí a demonstrují svou nevoli na drastickém zdražování cen zboží a služeb. A proč tento systém na tomto místě zmiňuji? Jedním z důvodů jeho zavedení je snaha zefektivnit výběr daní a zamezit daňovým únikům. Je to další krok dopředu pro zlepšení celého systému výběru daní, a o to jde asi všem především. Aby byly daně vybírány účelně a spravedlivě.

Na závěr své práci bych chtěla konstatovat, že z doložených údajů je patrné, že daňová soustava se neustále vyvíjí a vyvíjet se bude a je už jen otázkou, jestli tento vývoj bude krokem k lepší a efektivnější soustavě daní nebo to bude právě naopak.

Seznam použité literatury

Literatura:

1. HOLMAN, Robert a kol. *Dějiny ekonomického myšlení*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 539 s.
2. KOLEKTIV AUTORŮ. *Daňové zákony v úplném znění k 1. 1. 2017 s přehledem změn*. Olomouc: ANAG, 2017, 343 s.
3. KUBÁTOVÁ, Květa. *Moderní průvodce daňovým systémem*. 1. vydání. Praha: Grada, 1994. 231 s.
4. KUKALOVÁ, Gabriela a kol. *Daňová soustava*. 2. vydání. Praha: Česká zemědělská univerzita, Provozně ekonomická fakulta, 2016. 155 s.
5. MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3. vydání. Praha: Linde, 2003. 673 s.
6. PAVLÁSEK, Vlastimil. HEJDUKOVÁ, Pavlína. *Veřejné finance a daně v České republice*. 1. vydání. Plzeň: Nava, 2010. 215 s.
7. PICMAUS, František a kol. *Daně, odvody a poplatky v ČSSR*. 2. vydání. Praha: SNTL, 1985. 208 s.
8. STARÝ, Marek a kol. *Dějiny daní a poplatků*. 1. vydání. Praha: Havlíček Brain Team, 2009. 207 s.
9. STIBŮRKOVÁ, Jana. *Daňová soustava*. 1. vydání. Kunovice: Evropských polytechnický institut, s.r.o., 2010. 128 s.
10. SVÁTKOVÁ, Slavomíra. *Bakalářské minimum z daní*. 1. vydání. Praha: Trizonia, 1994. 293 s.
11. VÍTEK, Leoš. *Daňová politika České republiky – Historický vývoj, současnost a perspektivy zdanění na území ČR s ohledem na integraci českého hospodářství do světového ekonomického společenství*. 1. vydání. Praha: Edukační středisko ČVUT, 2001. 87 s.

Internetové zdroje:

1. *Co je potravní daň na čáře čili akcíz?* [online]. estranky.cz, [cit. 23. března 2017]. Dostupné na <http://www.dannacarebrno.estranky.cz>.
2. NĚMEC, Václav. *Česko za Protektorátu* [online]. Dejepis. com, 1. září 2013 [cit. 27. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.dejepis.com/ucebnice/cesko-za-protektoratu>.

3. NĚMEC, Václav. *80. léta, Sametová revoluce*. [online]. Dejepis. com, 1. září 2013 [cit. 27. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.dejepis.com/ucebnice/80-leta-sametova-revoluce>.
4. NĚMEC, Václav. *Česká republika v letech 1993 – 2013*. [online]. Dejepis. com, 1. září 2013 [cit. 27. ledna 2017]. Dostupné na <http://www.dejepis.com/ucebnice/ceska-republika-v-letech-1993-2013>

Abstrakt

Bakalářská práce je zaměřena na téma „Tři daňové reformy v historii českého státu se zaměřením na daň z příjmů“. V úvodu práce jsem vylíčila charakteristiku daňové reformy a vymezila daňovou soustavu, která panovala na území českých zemí za vlády Rakousko – Uherska. Dále práce pojednává o první daňové reformě, která proběhla v roce 1927 a o událostech, které této reformě přecházely. Další část je zaměřena na analýzu druhé daňové reformy, která proběhla v roce 1953. I zde jsou nejprve uvedena období, která této reformě předcházela, a to od let 1939-1952. Poslední část této práce se věnuje analýze třetí daňové reformy, která se uskutečnila v roce 1993, podrobnému vysvětlení významu jednotlivých daní zavedených touto reformou a ukázce daňové soustavy, která je účinná v současné době.

Abstract

Bachelor thesis is focused, on the „Three tax reform in the history of the state, focusing on income tax“. In the introduction, I portrayed the characteristics of the tax reform and the associated tax system that prevailed in the Czech lands during the reign of the Austro-Hungarian Empire. Then it deals with the first tax reform that took place in 1927 and the events that this reform passed. Another part focuses on the analysis of the second tax reform, which took place in 1953. Also here are listed first period that preceded the reform, from the years 1939 – 1945. The last part is devoted to the analysis of the third tax reform, which took place in 1993, a detailed explanation of the various taxes introduced by the reform and demonstration tax system, which is active today.

Klíčová slova

Daňové právo, daňová reforma, daňová soustava, první daňová reforma v roce 1927, druhá daňová reforma v roce 1953, třetí daňová reforma v roce 1993, daně přímé, daně nepřímé, daň z příjmů, daně v České republice.

Key words

Tax law, tax reform, tax system, first tax reform in 1927, second tax reform in 1953, third tax reform in 1993, direct taxes, indirect taxes, income tax, taxes in the Czech Republic.

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Základní historické vývojové trendy daní.....	9
Tabulka č. 2: Podoba Rakousko – Uherské daňové soustavy.....	10
Tabulka č. 3: Daňová soustava Československé republiky od roku 1927.....	14
Tabulka č. 4: Daňová soustava po druhé reformě v roce 1953.....	23
Tabulka č. 5: Porovnání daňové soustavy, která byla uplatňována do konce roku 1992 s novou daňovou soustavou platnou od 1. ledna 1993.....	31
Tabulka č. 6: Současná podoba daňové soustavy.....	39